مرۆڤايـەتى لەنێوان (بەڕەوشت) و (بێ ڕەوەشت)دا.. فازيل شـــەوڕۆ

دەزانم تەنگژە و دژوواريى ڕۆژانەى ژيان و ترسى پەتا و لێڵيى ئايندە، ئەوەندە تاكى كوردى سەرلێشيواو كردووە، كە نەك مەيلى خوێندنەوەى نييە، بەڵكو مەيلى باوەشە (خۆش و گەرمەكانيشى) وەكجاران نەماوە. حەزم دەكرد، بۆ چەند دەقيقەيەك، خۆتان لەبيركەن و بەيەكەوە، ئەم بابـەتە بكەينە دەردەدڵ و بە هزر و بير و ناخێكى مرۆڤانەتر، گوێ بۆ يەكترى بگرين:

دەڵێم: ئێوەى قەدرگران، لە خۆتان پرسيووە: ئێمە بەرەو كوێ دەڕۆين و كۆتا قۆناغمان كوێندەرێيە و چۆنە و چ ئايندەيەك چاوەڕێما نە؟

ئێوەدەزانن: ئێستا، دەڵاڵخانە كراوەتەوە بۆ كڕين و فرۆشتنى زەويى سەر مانگ؟ ئێستا نووسينگەى گەشت و گوزار هەيە، بۆ ئەوانەى حەزيان لە سەفەرە بۆ سەر مانگ، دوو سەت كەسێكيش خۆيان ناونووسكردووە و پليتى سەفەريشيان ب□ييووە؟ ئێستا، ئەوا خەڵكانێك، خەريكى دابەشكردن و تاپۆكردنى پارچە پارچەى ئاسمانن؟ چەند ساڵێكى ديە، هەر وڵاتەى وێستگەى بەرهەمهێنانى (كارەباى خۆى) لە ئاسمانى خۆى دامەزراندووە و تيشكى خۆر، وەزەيەكى پاك و بەكارو بەلاشيان بۆ دەستبەر دەكات؟ ئێوە دەزانن، وەك چۆن ئێستا لە هەموو ماڵەكانى كوردستان بگەڕێت، چوار كەندوو نادۆزيتەوە، ئا بەم شێوەيەش، دواى چەند ساڵێكى دى، زمان هەيە، وەك ئەو كەندووانە لەناودەچن و مۆدەيان بەسەردەچێ؟ …. زۆرى ديكەش، بن زەرياكان و مەريخ و …و …!

جا بەرانبەر، ئەو هەموو خەياڵە داهێنەرانەى زانايان، ئێمرۆ، ژمارەيەكى بەرچاو لە زاناو فەيلەسووفەكانى زانستەكانى مرۆيى يان بڵێين (مرۆڤناسى بە هەموو ڕشتەكانيەوە)، شەو و ڕۆژ بەيەكەوە گرێ دەدەن و خەريكى وردترين و زانستييترين لێكۆڵينەوەن بۆ گەيشتن بە وەڵامى ئەو پرسيارە ئاڵۆزە: “ئێمەى مرۆڤ بەرەو كوێ دەڕۆين؟ ئايندەمان چۆن دەبێ؟”

لێتان ناشارمەوە، ئاكامى زۆر لە لێكۆڵينەوەكان، تەڵخ و ترسناك و ناخهەژێنن. ــــ قسەيان لەسەر ناكەم، با پتر رەشبين نەبين ـ
بەڵام: خاڵێكى (زۆر بايەخدار) هەيە كە ئەو زانا و فەيلەسوفانە، هەڵوەستەى لەسەردەكەن و بە جددى كارى لەسەر دەكەن، ئەويش

(بێڕەوشتی) و (بە ڕەوشتی) یە.

چۆن:

یەک: تاکو ئەم ساتەوەختە، زاراوەی (ڕەوشت) پێناسەیەکی لە قالبدراوی نییە. کێشیی نازانی لە کۆنگینەوە مرۆڤ، ڕەوشتی کردووەتە بەشێک لە بوونی خۆی. زانستی ڕەوشت، یان ڕەوشتناسی و ڕەوشتزانی، هەر دوای سەداکانی ناوەند، وەک زانست لە ئەژئاوادا کتێبیان لەسەر نووسراو دواتر دۆیان فەیلەسوف و کۆمەڵناسان کردیانە بابەتی خۆیان. دەگوترێ، ڕەوشت،"چەپکێک لەو بەها و نەریتانەی، مرۆڤ دایهێناوە بۆ جیاوازکردنەوەی جوانی و ناشیرینی، هەق و ناهەق، چاکە و خراپە . جا لە ڕێگەیی هەشمەندی و ئاگایی مرۆڤەوە، ئەو نەریتانە دەبن بە پێوەر و تەرازووی هەڵسەنگاندنی هەڵسوکەوت و ڕەفتاری کەسەکان، پتریش وابەستەی یەکسانی و سەربەستی و دادپەروەری دەبن"

دوو: هاتنی ئاینەکان، ج ئاینە داهێنەرەکان و چ ئاینە ئاسمانییەکانن، سنووری دیاریکراویان بۆ زاراوەی (ڕەوشت) دانا، بەگوێرەی لەکدانەوە و تێڕامان و پێویستی خۆیان، بۆ ئەو زاراوەیە. هەر بۆیە، جار هەیە جیاوازیی لە (ڕەوشت)ی کۆمەڵە جیاوازەکاندا دەبینرێت.

سێ: بەگشتی جاران (ڕەوشت) لە نێو بازنەی چەند وشەیک و دەستەواژەیەکی دیاریکراودا، دەناسرایەوە، بۆ نموونە، لە لای خەمان، بەڕەوشتی (حیزی و دزی بوو.) بەڕەوشتیش شتە جوانەکانی دیکەی مرۆڤ بوون. کۆمەڵ بە خێی دەسەڵاتی ڕێهای هەبوو، بە چەسپاندنی ئەو (ڕەوشتە)، – زۆربەیجاران، بەبێ ئەوەی هانا بۆ یاسا و چێک و دەسەڵات ببات. واتا مندا هەر کە دەهات گەورە بێ، وردە وردە لە ڕەوشت شارەزادەبوو، بە هەردوو دیوەکەیەوە.

چوار: ئێستا ئەو زانا و فەیلەسوفانەی خەریکی لێکۆڵینەوەن لەسەر (ڕەوشت)، دەڵێن:"لەوەتەی مرۆڤ پێی ناوتە سەر ئەم زەوییە، قەت بە قەد ئیمڕۆ عەوجە بە ڕەوشت نییە و نەبووە"

چۆن؟

ئەوان دەڵێن، ئەو داهێنانە تەکنۆلۆژیا پێشکەوتووانەی سەردەم، ئەگەر زوو بە یاسا و ڕێساکانی (ڕەوشت) جڵەوەنەکرین، ئەوا ژیان و بوونی مرۆڤ بەرەو هەڵدێرێکی زۆر ترسناک و سەخت دەچێت. بۆچی؟

چونکە لەمەودوا پێویست ناکات بە خەنجەر و دەمانچە و تفەنگ، بچیتە

سەر کەس و بیکوژیت. تۆ دەتوانی ئەوەی گەرەکتە بیکوژی، تۆ هەر لە ماڵەکەی خۆت و کوژراویش لە ماڵەکەی خۆی.

بە زەنگی مۆبایلێک، بە کورتە نامەیەک، بە وێنەیەک، بە گرتەیەک، بە پڕوپاگەندەیەک، بە بڵاوکردنەوەیەک، بە یەکێک لە ئامێرو وەسیلەکانی بەردەست، وەک تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و ئینتەرنێت و مۆبایل…، دەتوانی ژن و مێرد لێک بکەی، کچی شەریف ناشەریف بکەی، پیاوێکی پاک و بەڕەوشت ناپاک و بێرەوشت بکەی، سەرکردەی دەسەڵاتدار بڕوخێنی، کۆمپانیای گەورە مایەپووچ بکەی، چ شتێکی خراپت بە خەیاڵ دادێ دەتوانی بیکەی، ئەوکاتەی کە ئەو ئامێرانە بەبی ڕەچاوکردنی ڕەوشتی جوان بەکارهاتن.
زۆر لەمانەش ترسناکتر، ئەو زانایانە دەڵێن: ئیمڕۆ، ئەگەر (ڕەوشت) بە ڕووە جوانەکەی، نەکرێتە بەشێکی زیندوو لە بوون و ماهییەتی مرۆڤایەتی، ئەوا تەواوی چارەنووسی مرۆڤ لە بەردەم خەتەرێکی گەورە دایە. ئەمرۆ، ئەوەندە چەکە کۆمەڵکوژەی لە جبەخانەکانی جیهاندا ئامارکراون، بای ئەوەیە کە شەش جاران ژیان بە تەواوی لەسەر ئەم زەمینەی ئێمەدا بسرێتەوە و ئەوەی زیی روحە نەیهێڵێی.

لەو ماوەی دوایدا، منداڵێکی هەرزەکار، توانی بووی بچێتە ناو دەسیەیی گرنگترین بەشی چەکە خەتەرناکەکانی وەزارەتی بەرگریی ئەمریکا. باشە چ روو دەدا، ئەگەر سبەینی، کەسێکی ئاڵوودەی مرۆڤ کوشتن، دەستی گەیشتە ئەو زانیارییانەو پەنجەی نا بە دوگمەی بۆمبە ئەتۆمییەکان؟!

بە کوردی و کرمانجی، دەستەیەکی زۆر لەو زانا و فەیلوسوفانە دەڵێن، ئەمە چەند خەریکی داهێنانی نوێی و پێشکەوتووین لە بوارەکانی تەکنەلۆژیاو و پیشەسازیدا، ئەگەر بەهەمان شێوە خەریکی پەروەردەیەکی سەرکەوتووانەی مرۆڤدۆست نەبین بە نەوەیەکی (بەڕەوشت) ئەوا دەبێ بزانین، هەرچی ئەمە دەکەین، بە کوشتن و قڕکردنی خۆمانە.

لێرەدا، بەندە، بەچوونی ئەو زانایانە ــــ کە من بە ڕاست و درووستیان دەزانم، بە ئایەتێکی قورئانی پیرۆز ڕاڤەدەکەم. کە زۆر پەیوەستە بە ڕۆژگاری ئیمڕۆ و دەکرێ، بەخۆبەدەرگرتن لە هەردوو جەمسەرەکەی توندڕەووی، سوودی لەوەرگرین و لە عیبرەتەکەی تێبگەین.

خودا دەفەرمووێ:(وَإِذَا أَرَدْنَا أَن نُّهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا

الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا).

کەواتە، ئەگەر مرۆڤ، وابزانێ کە بە تەنها بە ڕابواردن و بە وەدەستهـێنانی شتە بەنرخ و گران بەهاکان، بەختەوەر دەبێ، ئەوا نەفامییەکی کوشندەیە. (رەوشت) نەکرێتە کۆڵەکەی ئەو ژیانە نوێیە، ئەوا داتەپینی حەتمییە.

زانا و فەیلەسۆفەکانی مرۆڤناسی و مرۆڤزانیێ هەروا دەڵێن، بۆیە کۆی مرۆڤایەتی دەبێ چاو بە زاراوەی (ڕەوشت) دا بخشێنێتەوە.
هاوڕێیانی ئازیزم. تکایە با بەتەکەم، با بەتێکی فەلسەفی قوولی ئایندەی مرۆڤایەتییە، بە کوشتنی ژن و تۆڵەسەندنەوەو شەرف ئەو شتانەی م□ بەستنەوە.

رەوشت، بە واتای، هەر شتێ مرۆڤ جوانتر و پاکتر و ئاسوودەتر دەکات.

ئەم با بەتەم بۆ کاربەدستانی پەروەردە و ئایین و کۆمەڵناس و هەموو ئەوانەیە کە مرۆڤیان خۆش دەوێ و جوان بیردەکەنەوە بۆ ئایندەی نەوەکانیان.